

Kanal Dunav – Sava: Kritika prostornog plana od strane Euronatura

Pošiljalac:

Stiftung Europäisches Naturerbe (Euronatur)
Konstanzer Str. 22
D-78315 Radolfzell
Deutschland

Autor:

Dr. Martin Schneider-Jacoby
Voditelj projekta poplavna područja Save

Dokument:

PROSTORNI PLAN
PODRUČJA POSEBNIH OBILJEŽJA
VIŠENAMJENSKOG KANALA DUNAV-SAVA
PRIJEDLOG PLANA

Izvor: http://www.mzopu.hr/doc/PPPPPO_kanal_Dunav_Sava.pdf

Nadležne službe:

BRODSKO-POSAVSKA ŽUPANIJA

Zavod za prostorno uređenje
Ravnatelj: Igor Čižmek Dipl. Inž. Arh.
Trg pobjede bb, 35000 Slavonski Brod
Tel: +385 (035) 44 55 60
E-pošta: vitomir.tisma@sb.htnet.hr
E-pošta: bpz-prostorno-uredjenje@sp.htnet.hr

VUKOVARSKO-SRIJEMSKA ŽUPANIJA

Zavod za prostorno uređenje
Ravnateljica: Vesna Premuž-Štajcer Dipl. Inž. Arh.
Županijska 9, 32000 Vukovar
Tel: +385 (032) 454801
Faks: +385 (032) 454800
E-pošta: zupanijski-zavod-za-prostorno-uredjenje@vk.htnet.hr

Točke kritike prostornog plana:

1 Omeđivanje planiranog prostora

Prostorni plan sadrži 3 različite zone planiranja, koje nisu ni jasno definirane, niti su razdvojene. U prostornom planu ne postoje nacrti za promatrani prostor od 81.043 ha. Koje značenje ima taj prostor za prostorni plan i za planiranje? Za koju analizu će biti korišten? Kako su bile određene njegove granice, osobito u odnosu na četiri različite funkcije kanala i njegovo planirano i moguće djelovanje?

Prijedlog za poboljšanje: Prostornom planu se mora priložiti točan kartografski prikaz promatranog prostora s obrazloženjem ograničenja. Za promatrani prostor treba analizirati svu važnu dokumentaciju, koja s kanalom stoji direktno ili indirektno u svezi (osobito šumarstvo, ali treba uzeti u obzir i sve ostale točke gledišta zaštite prirode i vodoprivrede – vidi dolje).

2 Višenamjenski kanal Dunav – Sava ili kanal za brodoplovstvo?

U svim dokumentacijama i u naslovu ovog prostornog plana, kanal Dunav – Sava označava se kao «višenamjenski kanal», («Vielzweckkanal», «Multipurpose Canal») s četiri ravnopravne funkcije:

- Brodarstvo
- Navodnjavanje
- Isušenje i
- Izjednačenje niskog vodostaja.

Gospodarska realizacija je moguća samo, ukoliko se sve četiri sprovedu zajedno (primjerice Hrvatske Vode 1996, Bohutinski 2006). Ali prostorni plan za kanal Dunav – Sava ignorira 3 od 4 funkcije i ograničava se isključivo na brodarstvo.

Prijedlog za poboljšanje: Prostorni plan mora pokazati sve funkcije kanala Dunav – Sava u njihovoj sveukupnoj prostornoj proširenosti i u svim njihovim djelovanjima na prostor. Samo tada je moguće sagledati gradnju sa svim svojim djelovanjem i jasno označiti za to potrebne prostore. Predočeni prostorni plan ne važi za višenamjenski kanal Dunav – Sava, jer ne pokazuje odgovarajuće površine tih 4 funkcija.

3 Značenje kanala

Prostorni plan polazi od toga, da gradnja kanala Dunav – Sava ima značenje za povezanost Hrvatske s vodenim putevima i kanalima u jugozapadnom pravcu. Uz ostalo se spominje kanal Rajna-Rona, čije izgradnje se francuska vlada već odrekla poradi troškova. Produženje brodoplovnog puta u jugozapadnom pravcu bi bilo i jedino uvjerljivo obrazloženje za gradnju kanala, jer se svi drugi pravci već danas mogu dostići brže i bolje od Vukovara, najpovoljnije luke na Dunavu u Hrvatskoj.

Kanal Dunav – Sava ne može važiti kao brodoplovni put do Sredozemnog mora, jer

- a) treba najprije izgraditi Savu, a
- b) onda i presjeći Dinaride.

Prijedlog za poboljšanje: Iz prostornog plana treba odstraniti vezu brodoplovnih puteva u jugozapadnom pravcu pod točkom 1.2.1. Prije utvrđivanja plana se mora sa strateškim ispitivanjem okoliša razjasniti, da li je izgradnja Save uopće svrsishodna i moguća. Osim toga treba razjasniti gospodarsko značenje za Hrvatsku, jer 1.) Hrvatska već ima povoljno stajalište u međunarodnom riječnom brodarskom prometu (Vukovar) i 2.) jer bi gradnja kanala poticala konkurenciju kroz bosanske luke na Savi. I za tu točku je prije utvrđivanja plana potrebna analiza troškovi-korist. Zašto bi Hrvatska potrošila 600 milijuna eura za priključak inozemnih luka uz Dunav i time sama sebi stvorila konkurenciju, osobito kod željezničkog transporta do Ploča? Zar nije bolje voziti željeznicom direktno od Vukovara za Zagreb, Rijeku i Ploče, a ne najprije za B. Šamac ili Brčko s brodom i od tamo s vlakom?

4 Opskrba pitkom vodom

Regionalna opskrba podzemnih voda «Gundinci-Babina Greda» spominje se u tekstu kao posebno vrijednih zaštite. U odgovarajućem nacrtu nedostaju zaštitne zone I, II i III oko mjesta za dobivanje pitke vode, kao i točni podaci položaja.

Kanal ugrožava to strateški osobito važno mjesto za uzimanje pitke vode, uključivši i njegovo prostorno veliko obuhvatno područje, bez davanja točnih podataka.

Prijedlog za poboljšanje: Prikazivanje zaštitnih zona oko mjesta uzimanja vode «Gundinci-Babina Greda» treba poboljšati, a procjena njenog sadašnjeg i strateškog značenja za vodoopskrbu Slavonije se mora opširno dokumentirati.

5 Hidrološki sustav

Sveukupna površina obuhvatnog područja Bosut-Biđ iznosi 3.642 km², od toga otpada na

- Savu 220 km² (od toga u Hrvatskoj 145 km²)
- Bosut 2.776 km² (od toga samo 242 km² u Hrvatskoj)
- i daljnjih 436 km² na sporedne kanale
- kao i 210 km² u Vojvodini.

Označeni vodeni tokovi u tom području su Bosut, Biđ, Spačva i Studva. Bosut je najduži pritok Save s 132,37 km dužine, od toga 94,31 km u Hrvatskoj. Ušće leži u Vojvodini (RS). Zajedno s Biđom dužina paralelno uz Savu prolazećeg sustava pritoka iznosi ca. 180 km. Spoj Biđa i Bosuta nalazi se u mjestu Cerna¹.

Pad Bosuta od izvora (79,5 m.n.v.) do ušća (72 m.n.v.) u Srijemu (Srem, RS) iznosi samo 7,5 m, to znači 0,056‰ ili 5-6 cm na jedan 1 km. Pad terena je još niži i leži

¹ http://www.destinacije.com/slika_nav.asp?lang=en&pg=Vinkovci&cp=36&s=Next&prikaz=&t=opis_slike&news=

između 0,025‰ i 0,05‰. Bosut bi trebalo sprovesti kroz sifon ispod lateralnog kanala, a djelovi rijeke će biti zagrađeni kao kanal.

Prijedlog za poboljšanje: Područje prostornog plana je s 10.600 ha premalen da bi se prikazali velikoprostorni efekti kanala. Prostorni plan obuhvaća samo 106 km u usporedbi s 3.642 km obuhvatnog područja, koje treba promijeniti kanalom

odgovarajuće tim 4 funkcijama. Stoga se mora polaziti od toga, da su u okviru planiranja kanala planirane i daljnje mjere i zahvati u hidrološke odnose rječnog sustava Spačva-Bosut, kao što je gradnja kanala, mjere odvodnjavanja, gradnje brana/ustava i mnogih drugih aktivnosti. To se mora prikazati u svojoj sveukupnosti u prostornom planu za višenamjenski kanal Dunav – Sava. Međunarodno planiranje bi bila osnovica za takav zahvat u međunarodne vode.

6 Retencione površine

Ne spominje se značenje bazena Spačva-Bosut kao najvažnijeg granično prelaznog retencionog područja za poplavu na donjoj Savi od 50.000 – 100.000 ha veličine. Bez daljnjeg poplavnog područja uz Bosut, Biđ i Spačva ugrožena je zaštita od poplave na donjoj Savi, a mjesta kao što su Županja ili i Beograd ugrožena su od poplave. Kako vrijednost kubičnog metra akumulirane poplave iznosi najmanje 0,5 € u Hrvatskoj², prostorni plan mora tu funkciju opisati i navesti odgovarajuće površine na cijelom obuhvatnom području. Kod visine akumulacije od prosječno 50 cm vrijednost bazena Spačva –Bosut kao retencione površine iznosi između 250 i 500 milijuna €. Kanal Dunav-Sava treba koristiti isključivo, da bi se spriječile poplave, a da uopće nije bila istražena ugroženost naselja i ekoloških sustava sa tim mjerama. Prostorni plan se ne izjašnjava o tim funkcijama planiranog višenamjenskog kanala.

Prijedlog za poboljšanje: Prikaz poplavnih površina u bazenu Spačva-Bosut a mora se nadopuniti i procjena njihovog značenja kao retencione površine. Planirani prostor od 10.600 ha je za prikaz te funkcije kanala Dunav-Sava premalen. Prostorni plan mora svakako prikazati, koje površine treba uz pomoć kanala Dunav – Sava zaštititi od poplave, te procijeniti posljedice, kao na pr., koliko će manje vode biti akumulirano u budućnosti.

7 Navodnjavanje

U okviru gradnje kanala treba navodniti 8.000 ha. Planirani prostor iznosi samo 10.600 ha. Gdje bi trebale biti te površine? Sadnjom povrća, industrijskih biljka i ljekovitog bilja umjesto žitarica, trebalo bi toliko povećati dobit, da bi se kanal mogao refinancirati. Prostorni plan se ne izjašnjava o tim površinama, iako je poboljšanje obrađivanja zemlje glavni argument za gradnju. Bez kartografskog prikaza dotičnih površina prostorni plan ne može važiti kao osnovica planiranja višenamjenskog kanala, jer nedostaje važan dio planiranog veleprojekta.

² Brundic, D., Barbalic, D.; Omerbegovic, V; Schneider-Jacoby, M.; Tusic, Z. (2001) Alluvial Wetlands Preservation in Croatia – The Experience of the Central Sava Basin Food Control System. In: H.J. Nijland & M.J.R.Cals; River Restoration in Europe, Practical Approaches, Proceedings of the Conference on River Restoration 2000 – July 17, 2000, RIZA rapport nr.:2001.023: 109 – 118.

Prijedlog za poboljšanje: Prikaz planiranih mjera navodnjavanja u okviru gradnje kanala, uključivši sustav kanala. Važna je procjena dotičnih krajolika tj. površina, da bi se pokazali prostorni aspekti. Uz površine moraju biti prikazane i hidrotehničke mjere, planirane vezano uz kanal Dunav – Sava.

8 Odvodnjavanje

U okviru gradnje kanala trebalo bi isušiti 173.000 ha. Prostorni plan ne pokazuje te površine, iako je odvodnjavanje širokih djelova bazena Spačva-Bosut jedan od glavnih argumenata za gradnju kanala i odlučujući dio projekta. Koje površine treba isušiti?

Prijedlog za poboljšanje: Kako je odvodnjavanje od 173.000 ha dio planiranog višenamjenskog kanala Dunav – Sava, te površine moraju biti preuzete u prostorni plan. To važi osobito za kanale i objekte za reguliranje vode.

9 Iskop

48 milijuna kubičnih metara iskopa treba uskladištiti. Prostorni plan ne daje informaciju o potrošnji površina, o procijeni zauzimajućih dijelova krajolika (na pr. poplavne površine Bosuta ispod Cerne) i o problemima.

Prijedlog za poboljšanje: Prostorni plan mora dati točno izvješće o tome, gdje i kako bi trebalo biti smješteno planiranih 48 milijuna kubnih metara iskopa. Za sve deponije se moraju dati podaci o sadašnjem korištenju zemlje, kao i o značenju životnog prostora. Planirano odlaganje na vodnom dobru nije dozvoljeno.

10 Šuma

Nizinske šume u bazenu Spačva-Bosut ističu se kao prirodno bogatstvo od europskog i globalnog značenja. Kako te šume ovise o hidrogeološkim okolnostima u rjekama i njihovom dinamičnom vodnom režimu, prostorni plan se mora izjasniti o sveukupnom povezanom šumskom sustavu i o njegovom odnosu prema vodi. Izabrani linearni isječak od 10.600 ha nije dovoljan za prikaz i ne odgovara ekološkim okolnostima.

Prijedlog za poboljšanje: S obzirom na znatnu gospodarsku i ukupnu ekološku vrijednost nizinskih šuma potreban je sveukupni prostorni prikaz (ca. 50.000 ha).

11 Zaštita prirode

Prostorni plan predstavlja nacionalno i međunarodno značenje bazena Spačva-Bosut kao istaknuti prirodni prostor na hrvatskoj mreži štanište (www.CRO-NEN.hr). U bilanci površina i procjeni prostornog plana nema prirodnih štanište. Bazen Spačva-Bosut spadaju u te životne prostore i rijeke Sava, Dunav, Biđ i Bosut. Stoga nedostaju podaci o svim prostorima koji se nalaze na planiranom području, kao što su prirodne i bliske prirodi tekuće vode, tršćaci, različita vlažna područja, šumski

ekološki sustavi i poplavni biotopi, kao i bilance o potrošnji površina i drugih utjecaja gradnjom kanala. To važi osobito i za 3 ostale funkcije planiranog kanala, osim za brodarstvo.

Prijedlog za poboljšanje: Kao osnovica za procjenu zahvata i dozvolu kroz prostorni plan mora biti sačinjena i analizirana biotopska karta. Samo tada je moguće ustanoviti promjene krajolika nastalih uslijed kanal.

12 Potrebne površine

Kako se gradnja kanala odražava na prostor prikazano je samo za zgrade. Interesantno je da će isto toliko kuća biti razoreno u kontaktnoj zoni kao i u stvarnoj zoni kanala (97 samim kanalom i 88 u kontaktnoj zoni). To dokazuje da zahvati u krajolik i naselja ne nastaju samo gradnjom kanala Dunav – Sava, već i opsežnim popratnim mjerama van zone kanala i vjerojatno daleko dalje (vidi gore planirane mjere odvodnjavanja i navodnjavanja). Dakle, može se polaziti od toga, da će odgovarajuće naseljenom prostoru biti pogođeni i drugi djelovi krajolika, kao što su šume i oranice. Prostorni plan se o tome uopće ne izjašnjava. Može se zaključiti samo iz podataka o naseljima i zgradama, da će osim u tab. 23 navedenih površina u zoni kanala (na pr. 361 ha gospodarske šume), i odgovarajuće velika površina u kontaktnoj zoni pasti kao žrtva gradnje kanala. To je vjerojatno daljnjih 350 ha šume ili još više. Prostorni plan se o tome ne izjašnjava.

Prijedlog za poboljšanje: U prostorni plan se mora ugraditi točan popis potrošnje površine gradnjom kanala Dunav – Sava, razrađen prema pojedinačnom korištenju i prirodnim područjima (na pr. prirodne vode, tršćaci, različita vlažna područja i poplavni biotopi), 1) u zoni kanala, 2) u kontaktnoj zoni i 3) osim toga odgovarajuće 4 funkcija kanala Dunav – Sava.

Radolfzell, 25. Svibanj 2007

Dr. Martin Schneider-Jacoby